

OSNAŽIVANJE MLADIH ZA ODRŽIVI RAZVOJ AKTIVNOSTIMA ORGANIZIRANOG SLOBODNOG VREMENA

Dorothea Bedeković

Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku
dbedekovic@fdmz.hr

Sena Bogdanović

Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku
dbedekovic@fdmz.hr

Tena Rak

Osnovna škola Mitnica ,Vukovar

Sažetak

Ovaj rad istražuje ulogu organiziranih aktivnosti slobodnoga vremena u osnaživanju mladih za održivi razvoj. Glavni je cilj rada analizirati kako se u okviru aktivnosti poput volontiranja, obrazovnih programa i međunarodnih inicijativa mladi osnažuju za aktivno sudjelovanje u održivom razvoju. Fokus je na razvoju kompetencija mladih potrebnih za očuvanje okoliša i doprinos društvenom napretku. Metode korištene u radu uključuju pregled postojeće literature i analizu relevantnih istraživanja na temu održivoga razvoja i mladih. Posebna je pozornost posvećena istraživanjima koja povezuju volontiranje s razvojem društvenih i ekoloških odgovornosti kod mladih. Također, proučeni su postojeći obrazovni i volonterski programi koji podržavaju uključivanje mladih u aktivnosti koje utječu na zajednicu i okoliš. Zaključci rada upućuju na značaj organiziranih aktivnosti slobodnoga vremena u razvoju kompetencija mladih za održivi razvoj. Volontiranjem i sudjelovanjem u projektima mladi stječu vještine i znanja koja doprinose održivosti i društvenom napretku. Obrazovni sustav ima ključnu ulogu u poticanju ovih aktivnosti omogućujući mladima prilike za razvoj potrebnih kompetencija. U Hrvatskoj su razvijene mjere potpore koje omogućuju mladima aktivno sudjelovanje u društvu, uključujući poticanje volonterskih inicijativa i razvoj lokalnih programa. Aktivno sudjelovanje mladih u donošenju odluka i razvoju zajednice ključno je za stvaranje održivih zajednica koje doprinose globalnim ciljevima održivoga razvoja. Edukacija je ključna jer omogućuje mladima da u slobodno vrijeme usvajaju potrebne praktične vještine i znanja za održivost.

Ključne riječi: kompetencije, mladi, održivi razvoj, organizirano slobodno vrijeme, volonterske aktivnosti

UVOD

Oснаživanje mladih za održivi razvoj koncept je kojemu sve više pozornosti posvećuju i znanstvenici i istraživači, ali i praktičari. Mladi, kao sasvim logična ciljna skupina, sve su više u fokusu za promociju održivoga razvoja. Bez mladih je teško očekivati bilo koju društvenu promjenu za koju je potreban velik impuls, upravo ono što karakterizira mlađu populaciju. Ipak, interesi mladih raznovrsni su i fokus im je često nestalan, zbog čega se javlja potreba za promicanjem održivoga razvoja upravo u okviru aktivnosti slobodnoga vremena.

Cilj je rada istražiti kako se organiziranim slobodnim vremenom razvijaju kompetencije mladih i potiče njihovo sudjelovanje u održivom razvoju. Aktivnosti mladih danas imaju ključnu ulogu jer značajno doprinose održivosti društva i očuvanju okoliša. Uz to, edukacija o održivom razvoju ne samo da pomaže u rješavanju izazova vezanih uz održivost već doprinosi razvoju osobnih vještina i kompetencija mladih.

Organiziranim slobodnim vremenom, poput volontiranja i sudjelovanja u programima kao što su *Razmišljajmo održivo* ili međunarodnih inicijativa poput Globalnih ciljeva održivog razvoja, mladi utječu na stvaranje boljeg svijeta za sadašnje, ali i za buduće generacije. Osnaživanje mladih za održivi razvoj aktivnostima slobodnoga vremena nije nepoznat koncept, ali je svakako suvremen koji tek dobiva na popularnosti u trećem desetljeću 21. stoljeća. Istraživanje Olssona i suradnika (2022), koji proučavaju longitudinalni razvoj kompetencija za održivost obrazovnim programima, potvrđuje da se najučinkovitiji razvoj kompetencija može ostvariti upravo putem što je moguće veće interdisciplinarnosti sadržaja, ali i modaliteta poučavanja. Interaktivne nastavne metode, učenje usmjereno učeniku, interdisciplinarnom pristupu, izlasku iz okvira formalnoga poučavanja samo su neki od modaliteta poučavanja kojima se učenicima omogućuje da kritički razmišljaju i djeluju u smjeru održivoga razvoja. Upravo se na navedeno nadovezuje i koncept slobodnoga vremena. Goldman i suradnici (2017) upravo zato analiziraju kako organizirano slobodno vrijeme potiče kompetencije mladih za održivost. Kompetencije su često objedinjene pod pojmom „ekološka pismenost“ i obuhvaćaju ekološko znanje, ekološke stavove i ekološko ponašanje.

Posebna je pozornost posvećena istraživanjima koja povezuju volontiranje s razvojem društvenih i ekoloških odgovornosti kod mladih, čime se naglašava važnost integracije obrazovanja za održivost u svakodnevne aktivnosti. Analizom postojećih praksi i modela, ovim će se radom pružiti uvid u učinkovite načine uključivanja mladih u aktivnosti koje imaju pozitivan utjecaj na zajednicu i okoliš.

DOPRINOS MLADIH ODRŽIVOM RAZVOJU

Definicija i značaj održivoga razvoja

Posljednjih se godina često spominje pojam održivoga razvoja koji se definira kao okvir za oblikovanje politika i strategija kontinuiranoga gospodarskog i društvenog napretka, bez štete za okoliš i prirodne izvore bitne za ljudske djelatnosti u budućnosti (Agencija lokalne demokracije Sisak, 2020). Održivi razvoj uključuje ciljeve poput iskorjenjivanja siromaštva, borbe protiv nejednakosti i klimatskih promjena (Olsson i sur., 2022). U svojoj srži podrazumijeva da se razvojem društva ne smije ugrožavati budućnost dolazećih naraštaja trošenjem neobnovljivih izvora i dugoročnim uništavanjem i zagađivanjem okoliša. Hrvatska je, među ostalim zemljama, usvojila Globalne ciljeve održivog razvoja opredijelivši se u sljedećih 15 godina na djelovanje u sljedećim važnim područjima: iskorjenjivanje ekstremnoga siromaštva, borba protiv nejednakosti i nepravde te klimatskih promjena. Globalnim ciljevima definirano je 17 smjerova djelovanja za koje su odgovorni svi sudionici društva, od kreatora politika do neposrednih izvršitelja, kao i širega građanstva (Agencija lokalne demokracije Sisak, 2020). Globalne ciljeve održivoga razvoja čine svijet bez siromaštva, svijet bez gladi, zdravlje i blagostanje, kvalitetno obrazovanje, rodna ravnopravnost, čista voda i sanitarni uvjeti, pristupačna energija iz čistih izvora, dostojanstven rad i ekonomski rast, industrija, inovacije i infrastruktura, smanjenje nejednakosti, održivi gradovi i zajednice, odgovorna potrošnja i proizvodnja, očuvanje klime, očuvanje vodenoga svijeta, očuvanje života na Zemlji, mir, pravda i snažne institucije te partnerstvo koje će dovesti do željenih ciljeva.

Prema tome, zemlje usvajanja plana obvezale su se provesti Globalne ciljeve na nižim razinama. Prije svega vrlo su važne obrazovne institucije. Ciljevi su obrazovnih i drugih institucija na lokalnoj razini u domeni održivoga razvoja obučiti mlade u osnovnim i srednjim školama o globalnim ciljevima održivoga razvoja. Iz navedenih ciljeva proizašle su razne inicijative, a iz inicijativa i projekti (Agencija lokalne demokracije Sisak, 2020; Olsson i sur., 2022). Olsson i suradnici (2022) naglašavaju važnost obrazovanja za održivost praktičnim programima koji potiču mlade na akcijsko sudjelovanje u zajednici i razvijaju njihove kompetencije za održivost kroz longitudinalni pristup. Razvojem raznih projekata mlade se potiče na sudjelovanje i aktivno uključivanje u iste, a rezultati su vidljivi u razvoju cjelokupne zajednice. Sudionici takvih projekata stječu izobrazbu o održivom razvoju, jačaju svijest o važnosti njegovih ciljeva te u slobodno vrijeme (volonterstvo, treninzi i dr.) stječu vještine, kompetencije i znanja o održivom razvoju.

U Hrvatskoj je poznat projekt *Razmišljajmo održivo – učimo mlade za održivi razvoj zajednice* koji je pokrenula Udruga ODRAZ (Održivi razvoj zajednice), a kojemu je cilj bio obučiti srednjoškolce o ciljevima održivoga razvoja. Takvim edukacijama razvijaju se kompetencije nastavnika o održivom razvoju lokalnih zajednica čime će se posredno uključiti i srednjoškolce,

ali i cijelu zajednicu potaknuti na promišljanje o održivom razvoju (ODRAZ, 2019). Upravo se uvođenjem tema održivoga razvoja u škole pomoglo osnažiti partnerstvo udruga, škola i lokalne zajednice za aktivno uključivanje i volontiranje srednjoškolaca u društvenim aktivnostima na temelju načela održivoga razvoja te općenito steći pozornost javnosti za ove teme.

Kao što je vidljivo, programi promocije održivoga razvoja postoje u Republici Hrvatskoj. Sukladno tome, može se zaključiti da održivi razvoj zauzima značajno mjesto u znanstvenom i praktičnom diskursu. Teško je odvojiti istraživački aspekt održivoga razvoja od praktičnoga, oba su jednako važna. Ipak, praktični je aspekt onaj koji pokazuje eksplicitne rezultate te je nužno da je određeni naglasak na njemu. Slijedom navedenoga, zaključuje se da se mlade mora poticati na edukaciju, na razvoj kompetencija te na volontiranje i sudjelovanje u raznim aktivnostima kojima će se utjecati na ostvarivanje ciljeva održivoga razvoja.

Uloga mladih u promicanju održivog razvoja

Kompetencije za održivi razvoj odnose se na sposobnost kritičkoga razmišljanja, suradnje, donošenja informiranih odluka te razumijevanja kompleksnih problema koji utječu na okoliš i društvo (Olsson i sur., 2022). Suvremena istraživanja (Hofman-Bergholm, 2022) ističu važnost interaktivnih metoda obrazovanja koje uključuju mlade u praktične projekte, čime se povećava njihova svijest i angažiranost.

Sukladno tome, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku Republike Hrvatske 2020. godine razvilo je nacrt Nacionalnoga programa za mlade od 2020. do 2024. godine. Prema tom planu, strateška područja programa za mlade čine obrazovanje, znanost i cjeloživotno učenje, zapošljavanje i poduzetništvo, aktivno sudjelovanje mladih i održivi razvoj zajednice, socijalna uključenost, zdravlje i sport, mladi u ruralnim područjima, kultura, rad s mladima te mladi u europskom i globalnom okruženju. Kako bi se potaknulo aktivno sudjelovanje mladih i održivi razvoj zajednice, razvijene su mjere podrške usmjerene djelovanju udruga mladih i za mlade. Te mjere uključuju financiranje i sufinanciranje aktivnosti mladih, s posebnim naglaskom na međupredmetne teme održivoga razvoja u osnovnim i srednjim školama te na fakultetima, s ciljem rješavanja lokalnih problema. Dodatno, predviđeno je unapređenje rada savjeta mladih, stvaranje poticajnoga okruženja za provedbu Dijaloga Europske unije s mladima te izrada i donošenje lokalnih i regionalnih programa za mlade.

Mjere također obuhvaćaju promicanje održivoga razvoja zajednice aktivnostima mladih usmjerenima održivosti, uz dodjelu statusa „Grad prijatelj mladih“ kao priznanja za takve inicijative. Osim toga, predviđena je revitalizacija takozvanih *Brownfield* područja, poput bivših vojnih i industrijskih područja u okviru integriranih teritorijalnih ulaganja (ITU) urbanih područja, čime se stvaraju preduvjeti za aktivno uključivanje mladih u društvo. Upravo su ta *Brownfield* područja često napuštene i nedovoljno iskorištene prostorije urbanih područja. Budući da se nalaze na atraktivnim lokacijama, javljaju se mogući problemi zbog kontaminacije tla ili in-

frastrukture. Potrebna je revitalizacija koja će poboljšati kvalitetu urbanoga života i smanjiti pritisak na neizgrađene zelene površine (Matković i Jakovčić, 2019). Cilj je ovih inicijativa osnažiti mlade za aktivno sudjelovanje u društveno-političkom životu na lokalnoj i europskoj razini (Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku Republike Hrvatske, 2020).

Mladi danas imaju značajnu ulogu u društvu zbog svojega aktivnog sudjelovanja u društvenim aktivnostima, poput volontiranja i provođenja strukturiranih dijaloga o temama vezanima uz održivi razvoj. Takve aktivnosti ne samo da poboljšavaju kvalitetu života mladih već doprinose i razvoju cjelokupne društvene zajednice. Kako navodi Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku Republike Hrvatske (2020), „Posebno važna skupina pojedinaca su mladi jer se nalaze u procesu izgradnje i učvršćivanja identiteta i pripadnosti svojoj zajednici, kao i preuzimanja svojih osobnih i društvenih uloga te su u tom periodu najviše osjetljivi na utjecaj zajednice (ograničenja i mogućnosti) u kojoj žive, a koja će ih uvelike oblikovati. Cilj zajednica bi stoga trebao biti oblikovati kvalitetne mlade osobe koje će biti kapacitirane preuzeti na sebe upravljanje istima. Kvalitetno oblikovanje i ulaganje u nove generacije mladih, koji će potom ulagati u sljedeće generacije, predstavlja uspješno zatvaranje ciklusa održivosti zajednica.“

Sudjelovanjem u volontiranju i drugim društveno korisnim aktivnostima mladi ne samo da pridonose pozitivnim promjenama u svojoj zajednici već istovremeno rade na izgradnji vlastitoga identiteta i osvješćivanju važnosti održivoga razvoja.

Budućnost mladih u održivom razvoju

Mladi predstavljaju ključnu skupinu za postizanje globalnih ciljeva održivoga razvoja s obzirom na svoju energiju, kreativnost i sposobnost prihvaćanja promjena. Prema najnovijoj literaturi, budućnost mladih u održivom razvoju temelji se na nekoliko ključnih čimbenika u što se ubrajaju obrazovanje, aktivno sudjelovanje i razvoj kompetencija u okviru organiziranih aktivnosti (Chen i Liu, 2020). Chen i Liu (2020) se u svojim radovima, kao i u radovima Olssona i suradnika (2022), orijentiraju na razvoj akcijske kompetencije za održivost kod mladih. To su kompetencije koje obuhvaćaju sposobnost kritičkoga razmišljanja, suradnje i donošenja informiranih odluka u vezi s održivim razvojem. Akcijska kompetencija uključuje osnaživanje studenata da budu aktivni sudionici, sposobni razmatrati uzroke i posljedice te konstruirati vizije za pronalaznje strategija prema problemima (Chen i Liu, 2020). U radovima se pak Olssona i suradnika (2022) naglašava važnost obrazovanja za održivi razvoj u jačanju upravo tih kompetencija kod mladih, omogućujući im učinkovito djelovanje u području održivosti. Studija je pokazala da je kontinuirano uključivanje mladih u obrazovne programe, koji potiču kritičko razmišljanje, rješavanje problema i aktivno sudjelovanje, ključno za stvaranje generacije koja je spremna suočiti se s globalnim izazovima. Očekuje se da će u budućnosti formalni obrazovni sustavi integrirati još više međupredmetnih tema povezanih s održivošću kako bi osnažili mlade za donošenje odluka u stvarnim situacijama (Olsson i sur., 2022). Berglund i suradnici (2015) te Wals (2009) ističu da organizirane aktivnosti, poput ekoloških klubova, sportskih događanja i

radionica, nude platformu za razvoj kompetencija potrebnih za održivi razvoj. U budućnosti će ovi programi imati još veću ulogu, posebno ako ih podrže politike koje osiguravaju pristup svim mladima, bez obzira na njihov socijalno-ekonomski status. Takve aktivnosti omogućuju mladima stjecanje praktičnih vještina, razvijanje tinskoga duha i preuzimanje odgovornosti za okoliš i zajednicu.

Klašnja-Miličević i Ivanović (2021) naglašavaju kako digitalne platforme i tehnologije mogu biti moćni alati u edukaciji i podizanju svijesti mladih o održivom razvoju. Korištenje virtualnih stvarnosti, *online* obrazovanja i interaktivnih aplikacija može proširiti doseg i učinkovitost obrazovnih inicijativa. U budućnosti bi razvoj digitalnih alata usmjerenih mladima mogao postati standard u edukaciji za održivi razvoj, omogućujući personalizirani pristup učenju i širenje globalne mreže aktivnih mladih.

Dickson-Hoyle (2018) upućuje na potencijal volonterskih aktivnosti u oblikovanju održivih zajednica. Buduće politike trebale bi još više podržavati volonterske programe financiranjem i mentorskom podrškom, čime bi se potaknulo aktivno sudjelovanje mladih u lokalnim i globalnim inicijativama. Nadalje, Tonković i suradnici (2023) i Martinić (2021) ističu da mladi lideri mogu igrati ključnu ulogu u motiviranju zajednica za usvajanje održivih praksi.

Berglund i suradnici (2014) naglašavaju kako uključivanje mladih u procese donošenja odluka, posebno na lokalnoj razini, može potaknuti osjećaj odgovornosti i dugoročnoga doprinosa održivosti. U budućnosti se očekuje da će se mlade još više uključivati u politike održivoga razvoja programima participativnoga budžetiranja i savjetodavnim tijelima na razini zajednice.

Dickson-Hoyle (2018) i Chen i Liu (2020) upućuju na važnost izvannastavnih aktivnosti koje potiču povezanost s prirodom i ekološku odgovornost. Očekuje se da će ovakvi programi, u kombinaciji s inovativnim tehnologijama, postati ključni alati za razvijanje empatije i emocionalne povezanosti mladih s prirodnim svijetom.

Prethodna istraživanja jasno upućuju na to da će budućnost mladih u održivom razvoju oblikovati sinergija obrazovanja, tehnologije i aktivnoga sudjelovanja. Ključni izazovi uključuju osiguravanje inkluzivnosti, prilagodljivost edukacijskih alata i kontinuiranu podršku mladima u liderstvu. Međutim, s obzirom na sve veću svijest o važnosti održivosti, očekuje se da će mladi postati nositelji promjena i ključni akteri u stvaranju održive budućnosti.

Oснаživanje mladih za održivi razvoj organiziranim aktivnostima

Organizirano slobodno vrijeme predstavlja važnu platformu za razvoj kompetencija mladih poput ekološkoga ponašanja i ekološke pismenosti (Goldman i sur., 2017). Aktivnosti poput volontiranja, sportova, edukativnih programa i umjetničkih projekata omogućuju mladima razvijanje empatije, kreativnosti i kritičkoga razmišljanja. Primjerice, istraživanje Goldman i suradnika (2017) te Cincera i Krajhanzl (2013) pokazuju kako volontiranje u ekološkim projektima

doprinosi ne samo razvoju održivih navika nego i jačanju osjećaja zajedništva među mladima, kao i njihovih kognitivnih sposobnosti, socijalnih vještina i općenito fizičke i psihičke dobrobiti. Mladi danas organiziranim slobodnim vremenom utječu pozitivno na održivi razvoj zajednica. Dobro organizirano slobodno vrijeme razvija kompetencije ekološke pismenosti i ponašanja, znanja i vještina, odnosno aktivno sudjelovanje u održivom razvoju.

Razvijanje vještina i angažman mladih u održivom razvoju

Slobodno vrijeme oduvijek je imalo dvojaku funkciju (Goldman i sur., 2017). Djeca razvijaju prijateljstva i kvalitetan oblik zabave, ali u isto vrijeme manje intenzivnim aktivnostima uče i razvijati razne kompetencije na implicitan način. Slobodno vrijeme može potaknuti na razvoj stvaranja vlastitoga mišljenja, kako bolje pamtiti, logički zaključivati, razviti kognitivne sposobnosti te razvoj mašte (Hayes, 2002). Mlade je potrebno poticati na stjecanje novih znanja, razvijanje vještina, obogaćivanje emocionalnoga života, razvijanje društvenih odnosa te osamostaljivanje u slobodnom vremenu. Obrazovni sustav može značajno doprinijeti promicanju kvalitetnoga provođenja slobodnoga vremena osmišljavanjem učinkovitih pristupa i prilika. Budući da slobodno vrijeme predstavlja priliku za aktivan odmor, razvoj, socijalizaciju i stvaralaštvo, ono postavlja izazove odgojno-obrazovnom sustavu, a njegov značaj postaje ključno pitanje unutar škola. Prema Anđić i suradnicima (2020), osiguravanje prostora za slobodno vrijeme u školama omogućuje učenicima razvoj vlastitih potencijala. Ključno je da aktivnosti kojima se djeca bave budu usklađene s njihovim interesima i željama te da istovremeno potiču istraživački duh i radoznalost. Kada djeca mogu samostalno izabrati aktivnosti, to može doprinijeti razvoju njihove odgovornosti u donošenju odluka.

Slobodno vrijeme dio je života svakoga pojedinca, neovisno o tome je li riječ o djeci ili odraslima. Obrazovne institucije danas teže usmjeravanju djece na smisleno i kvalitetno korištenje slobodnoga vremena, potičući ih na aktivnosti koje pozitivno utječu na razvoj njihove osobnosti, kompetencija ekološke pismenosti i ponašanja te na održivi razvoj zajednice (Goldman i sur., 2017). Obrazovanje za održivi razvoj ključno je za izgradnju akcijskih kompetencija učenika, pri čemu učitelji imaju značajnu ulogu u usmjeravanju procesa. Razvijanje osobnih stavova i vrijednosti u vezi s održivim razvojem kao ključ kompetencija u obrazovanju uključuje poučavanje o rješavanju problema održivosti, čime se potiče sposobnost učenika za djelovanje na području okoliša, održivoga razvoja i interakcije s lokalnom zajednicom timskim radom (Olsson i sur., 2022).

Razvijanjem kompetencija kritičkoga mišljenja, socijalnih i komunikacijskih vještina, kao i volonterskih i participativnih vještina, potiče se aktivno sudjelovanje mladih u održivom razvoju i često se ostvaruje projektima. Primjerice, projekt *Razmišljajmo održivo – učimo mlade za održivi razvoj zajednice* omogućio je stjecanje kompetencija nastavnika i učenika s ciljem uključivanja srednjoškolaca u aktivnosti održivoga razvoja u lokalnim zajednicama Zagreba, Rijeke, Osijeka i Splita. Tijekom projekta učenike se educiralo o načelima održivoga razvoja,

demokraciji, participaciji i volonterstvu, a razvijane su i vještine kritičkoga mišljenja debatama, interaktivnim radionicama, radom u manjim skupinama i drugim metodama (ODRAZ, 2019).

Sudjelovanjem u izvannastavnim aktivnostima, usmjerenima održivom razvoju, učenici usvajaju različite kompetencije i znanja, promičući obrazovanje za održivost. U lipnju 2022. godine Vijeće Europske unije usvojilo je Preporuku o učenju za zelenu tranziciju i održivi razvoj u kojoj se opisuje kako se održivost može uključiti u sve aspekte obrazovanja i osposobljavanja. Tim se dokumentom, među ostalim, poziva članice da učenje za zelenu tranziciju i održivi razvoj bude prioritet u njihovim politikama i programima u području obrazovanja i osposobljavanja, da svim učenicima pruže priliku da uče o klimatskoj krizi i održivosti u formalnom obrazovanju (primjerice u školama i visokim učilištima) i neformalnom obrazovanju (kao što su izvannastavne aktivnosti i rad s mladima), da se mobiliziraju nacionalna sredstva i sredstva EU-a za ulaganje u zelenu i održivu opremu, resurse i infrastrukturu te da se podupire nastavno osoblje u unapređenju znanja i vještina kako bi moglo poučavati o klimatskoj krizi i održivosti. Vrlo važnim ističu i potrebu za pružanjem podrške učenicima koji pate od anksioznosti povezane s klimatskom promjenom, kao i to da se stvaraju poticajna okruženja za učenje za održivost koja uključuju sve aktivnosti i rad obrazovne ustanove. Tako se omogućuje poučavanje i učenje koje je praktično, interdisciplinarno i relevantno za lokalni kontekst, kao i aktivno sudjelovanje učenika i osoblja, lokalnih vlasti, organizacija mladih i istraživačke i inovacijske zajednice u učenju o održivosti (European Commission, European Education Area, 2023).

U svrhu održivosti održavaju se izvannastavne aktivnosti kompostiranja. Takve aktivnosti promatraju se u smislu dobrobiti za održivu zajednicu angažmanom mladih. Rezultati su vidljivi u obliku boljih društvenih veza, očuvanja okoliša, razvoja znanja, kvalitete života i zadovoljstva životom. Tako se razvija koncept održivoga razvoja u kojem mladi stječu kompetencije, vještine, stavove i vrijednosti potrebne za održiviju budućnost. Da bi mladi bili djelotvorni, potrebni su im poticajno okruženje, motivacija te osmišljeni projekti (OECD, 2018).

Izvannastavne aktivnosti pružaju priliku za razvoj „odgovornih pojedinaca osposobljenih za život u održivom svijetu“ (Goldman i sur., 2017). Stoga je iznimno važno tijekom formalnoga obrazovanja primjenjivati najučinkovitije odgojno-obrazovne metode koje potiču razvoj različitih vještina i stavova potrebnih za život i rad u suvremenom društvu (Berglund i sur., 2014). Jedan od načina za postizanje ovih ciljeva uključivanje je učenika u raznovrsne izvannastavne aktivnosti koje ih motiviraju iznutra, oslobađajući ih pritiska ocjena i straha od neuspjeha. Učenici umjesto toga biraju aktivnosti na temelju vlastitih interesa, s ciljem produblivanja znanja te ugodnoga i korisnoga provođenja vremena nakon nastave (Kostović-Vranješ i sur. 2016).

Primjer je takve aktivnosti kompostiranje koje ne samo da promiče obrazovanje za održivi razvoj već i osvještava učenike te ih priprema za dublje razumijevanje svijeta oko sebe. Sudjelovanjem u ovakvim aktivnostima učenici razvijaju svoje potencijale i doprinose stvaranju održivoga društva.

Sve veći broj znanstvenih istraživanja potvrđuje snažan utjecaj ljudske aktivnosti na prirodne sustave, kao i porast ekonomske nejednakosti, što mnogima onemogućuje da sami odlučuju o svojoj sudbini (Divjak, 2020). Zbog toga je ključno da ljudi usklade svoje djelovanje s kapacitetima prirodnih sustava te prihvate načela održivoga razvoja. U ovom kontekstu obrazovanje ima ključnu odgovornost u oblikovanju društva koje će se temeljiti na održivosti (Divjak, 2020).

Održivi razvoj postao je dio školskih kurikula u okviru kojih se obrađuje u različitim predmetima, projektima te nastavnim i izvannastavnim aktivnostima. Uključivanje ove tematike ima važnu odgojno-obrazovnu svrhu – poticanje odgovornosti prema očuvanju okoliša, vlastitom razvoju, zajednici te brigu o budućim generacijama. Te odgovornosti čine temelj za izgradnju održivoga društva. Sudjelujući u kvalitetno osmišljenim aktivnostima tijekom slobodnoga vremena, posebno volontiranjem koje je usmjereno održivosti, mladi mogu značajno doprinijeti održivom razvoju.

Organizirane slobodne aktivnosti i volontiranje za održivost

Volontiranje je jedan od ključnih oblika sudjelovanja mladih u održivom razvoju. Martinić (2021) te Tonković i suradnici (2023) ističu da je volontiranje usmjereno okolišnim ciljevima posebno učinkovito za stjecanje društvenih i ekoloških kompetencija te za povećanje motivacije mladih za dugoročnu održivost. Zaključno, analiza različitih izvora, uz navedene, uključujući i Goldmana i suradnike (2017) te Haddock i Devereuxa (2016), potvrđuju da organizirano slobodno vrijeme, uključujući volontiranje, ima ključnu ulogu u razvoju kompetencija mladih za održivost. Prema istraživanju Goldmana i suradnika (2017), te kompetencije uključuju ekološku pismenost, koja obuhvaća znanje o okolišnim problemima, svijest o važnosti zaštite okoliša te spremnost na djelovanje u smjeru održivosti. S druge strane, Haddock i Devereux (2016) ističu da volontiranje doprinosi razvoju vještina poput suradnje, komunikacije, kritičkoga razmišljanja i društvene odgovornosti, što su ključne kompetencije za postizanje ciljeva održivoga razvoja. Novi programi i strategije trebaju nastaviti poticati angažman mladih u ovom području.

Mladi imaju ključnu ulogu u promicanju održivosti, a njihov značaj posebno dolazi do izražaja volontiranjem. Aktivno sudjelovanje u volonterskim akcijama omogućuje im da pozitivno utječu na promjene u društvu. Prema podacima Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku Republike Hrvatske, mladi u dobnoj skupini od 15 do 30 godina kontinuirano čine najveći dio volonterske populacije. Godine 2018. njihov udio u ukupnom broju volontera (62 699) iznosio je visokih 50,6 %. Aktivno se uključuju u društvene procese i pridonose razvoju zajednica u kojima žive.

Osim što doprinosi društvu, volontiranje mladima pruža priliku za stjecanje novih vještina i znanja te razvoj osobnih potencijala, što je vrlo važno za njihovu budućnost. Također, volontiranje omogućuje međusobno učenje, razmjenu iskustava između različitih država, regija i kul-

tura. Suradnja s ljudima različitoga podrijetla doprinosi smanjenju predrasuda i stereotipa, stvarajući temelje za tolerantnije i pravednije društvo. Mladi, koristeći slobodno vrijeme na ovaj način, značajno utječu na razvoj održivoga društva.

Volontiranje mladih iznimno je važno za promicanje održivosti jer omogućuje njihovo aktivno uključivanje u život lokalnih zajednica. Svojim aktivnostima mladi ne samo da doprinose društvenim i ekološkim promjenama već i potiču gospodarski razvoj zajednice. Jedan je od primjera uspješnih projekata u Hrvatskoj „(O)drži moj korak!“ čiji je cilj edukacija mladih o održivom razvoju. Ovaj projekt, putem srednjoškolskih volonterskih klubova, doprinosi održivom razvoju, kao i socijalnoj i ekonomskoj koheziji u Sisačko-moslavačkoj županiji, posebice u Sisku i Hrvatskoj Kostajnici (Agencija lokalne demokracije Sisak, 2020). Projekt također jača svijest lokalne zajednice o značaju volontiranja za održivost te promiče međusektorsku suradnju, ističući ulogu zajedništva u postizanju ciljeva održivoga razvoja. Također, doprinosi informiranju zajednice putem društvenih mreža i mrežne stranice ALD Sisak. Razlozi njihova sudjelovanja uključuju korisno provođenje slobodnoga vremena, upoznavanje novih ljudi, razvijanje vještina i znanja, doprinosi zajednici, stvaranje uspomena i činjenje dobrih djela za druge.

Prema istraživanju Berglunda i Gerickea (2015), mladi volontiranjem razvijaju svijest o povezanosti društvenih, ekonomskih i okolišnih aspekata održivoga razvoja. Takve im aktivnosti pomažu razumjeti izazove s kojima se suočava zajednica te ih osposobljavaju za buduće društvene promjene.

Sve im to omogućuje sudjelovanje u raznovrsnim programima pomoći, poput skrbi za oboljele, sudjelovanja u humanitarnim akcijama ili aktivnostima očuvanja okoliša (čišćenje prostora, sadnja drveća, briga o životinjama). Prema programu United Nations Volunteers (2013), volonterstvo smanjuje predrasude i društvene nejednakosti te doprinosi stvaranju uključivoga društva. Kao što navode Haddock i Devereux (2016), volontiranje također ima ključnu ulogu u postizanju ciljeva održivoga razvoja, omogućujući mladima da premoste društvene, geografske i ekonomske prepreke.

Zaključno o temi volontiranja i održivoga razvoja, volontiranje je moćan alat za društvenu transformaciju jer mlade osnažuje za djelovanje u korist održivosti te im omogućuje stjecanje kompetencija koje naglašavaju važnost obrazovanja za održivi razvoj, a koje su ključne za suvremeno društvo (Olsson i sur., 2022). Osim što doprinosi razvoju zajednica, ono potiče osobni razvoj volontera, razvijajući njihovu empatiju, društvenu odgovornost i kritičko razmišljanje. Prema tome, volontiranje trebaju sustavno poticati obrazovne politike i lokalni projekti jer ima dalekosežan utjecaj na održivi razvoj i osnaživanje mladih. Globalno, svatko bi trebao izdvojiti dio svojega slobodnog vremena za doprinos održivom razvoju, čime bi se stvorio svijet prilagođeniji budućim generacijama (Chen i Liu, 2020).

ZAKLJUČAK

Pojam održivoga razvoja obuhvaća različite aspekte, uključujući svijet bez siromaštva i gladi, zdravlje, blagostanje, kvalitetno obrazovanje, ravnopravnost, pravednost, očuvanje okoliša i mir. Cilj je obrazovnih institucija osposobiti mlade za razumijevanje i djelovanje prema globalnim ciljevima održivoga razvoja. Razvijanjem različitih obrazovnih projekata, mlade se potiče na aktivno sudjelovanje u društvenim inicijativama, a rezultati tih aktivnosti očituju se u poboljšanju kvalitete života unutar zajednice.

Sudjelovanjem u volonterskim projektima i drugim aktivnostima, mladi stječu znanja, vještine i kompetencije vezane uz održivi razvoj. Obrazovni sustav ima ključnu ulogu u poticanju tih aktivnosti, omogućujući učinkovito korištenje slobodnoga vremena i razvoj kompetencija potrebnih za rješavanje izazova održivosti. Aktivnosti poput izvannastavnih programa i projekata održivoga razvoja omogućuju učenicima da razvijaju akcijske kompetencije, sudjeluju u praktičnim rješenjima i pridonose očuvanju okoliša, a time i društvenom napretku.

U Hrvatskoj su razvijene mjere potpore koje omogućuju mladima aktivno sudjelovanje u društvu, uključujući poticanje volonterskih inicijativa, razvoj lokalnih programa za mlade te stvaranje povoljnoga okruženja za političko i društveno angažiranje. Uključivanje mladih u donošenje odluka i razvoj zajednice važno je za stvaranje održivih zajednica koje će potaknuti održivi razvoj. Aktivnim sudjelovanjem u volonterskim akcijama mladi ne samo da doprinose društvenim promjenama već grade svoj identitet i razvijaju dublje razumijevanje održivoga razvoja.

LITERATURA

- Agencija lokalne demokracije Sisak (2020.), „(O)drži moj korak!“, dostupno na: https://lda-sisak.hr/wp-content/uploads/2020/02/Odrzi-moj-korak_Letak.pdf
- Anđić, D., Pejić Papak, P., Mezak, J. (2020.) *How to Foster a Significant Connectedness with Nature in Children Through The Quality Organization of Children's Leisure Time and The Use of ICT in School*, Conference: 12th International Conference on Education and New Learning Technologies, dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/343424079_HOW_TO_FOSTER_A_SIGNIFICANT_CONNECTEDNESS_WITH_NATURE_IN_CHILDREN_THROUGH_THE_QUALITY_ORGANIZATION_OF_CHILDREN'S_LEISURE_TIME_AND_THE_USE_OF_ICT_IN_SCHOOL
- Berglund, T. i Gericke, N. (2015). Separated and integrated perspectives on environmental, economic, and social dimensions – an investigation of student views on sustainable development. *Environmental Education Research*, 22(8), 1115–1138. <https://doi.org/10.1080/13504622.2015.1063589>
- Berglund, T., Gericke, N. i Chang Rundgren, S. N. (2014). The implementation of education for sustainable development in Sweden: Investigating the sustainability consciousness among upper secondary students. *Research in Science & Technological Education*, 32(3), 318-339 <https://doi.org/10.1080/02635143.2014.944493>
- Chen, S. Y. i Liu, S. Y. (2020). Developing students' action competence for a sustainable future: A review of educational research. *Sustainability*, 12(4), 1374. <https://doi.org/10.3390/su12041374>
- Cincera, J. i Krajhanzl, J. (2013). Eco-Schools: what factors influence pupils' action competence for pro-environmental behaviour?. *Journal of Cleaner Production*, 61, 117–121.
- Dickson-Hoyle, S., Kovacevic, M., Cherbonnier, M. i Nicholas, K. A. (2018). Towards meaningful youth participation in science-policy processes: a case study of the Youth in Landscapes Initiative. *Elem Sci Anth*, 6, 67. <https://doi.org/10.1525/elementa.327>
- Divjak, B. (2020.) *Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Kurikulum međupredmetne teme Održivi razvoj za osnovne i srednje škole*, Leonardo media d.o.o., dostupno na: https://skolazavot.hr/wp-content/uploads/2020/06/ODR_kurikulum.pdf
- European Commission, European Education Area, *Učenje za zelenu tranziciju i održivi razvoj*, 2023., dostupno na: <https://education.ec.europa.eu/hr/focus-topics/green-education/learning-for-the-green-transition>
- Goldman, D., Pe'er, S. i Yavetz, B. (2017). Environmental literacy of youth movement members—is environmentalism a component of their social activism?. *Environmental Education Research*, 23(4), 486–514. <https://doi.org/10.1080/13504622.2015.1108390>
- Haddock, M. i Devereux, P. (2016). Measuring the Contribution of Volunteering to the Sustainable Development Goals: Challenges and Opportunities. *Voluntaris*, 4(1), 68–100.
- Hayes, M. (2002) *Taking Chances: The Lifestyle, Leisure Worlds and Leisure Risks of Young People; Project summary*, CAPT (Child Accident Prevention Trust), dostupno na: <https://www.yumpu.com/en/document/read/25228899/taking-chances-the-lifestyles-and-leisure-risk-of-young-people>
- Klašnja-Miličević, A. i Ivanović, M. (2021). E-learning personalization systems and sustainable education. *Sustainability*, 13(12), 6713. <https://doi.org/10.3390/su13126713>

- Kostović-Vranješ, V., Bulić, M. i Novoselić, D. (2016.) Izvannastavna aktivnost „kompostiranje“ u promicanju obrazovanja za održivi razvoj. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 65, Tematski broj, 79–90.
- Martinić, L. (2021). *Motivi i posljedice volontiranja mladih: kvalitativna analiza* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:251272>
- Matković, I. i Jakovčić, M. (2019). Brownfield prostori i njihova regeneracija; Definicije i pristupi. *Prostor*, 27(1), 44–59.
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2020.) *Nacrt – Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2020. – 2024. godine, E-savjetovanje*, dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=13290>
- ODRAZ (2019.) *Razmišljajmo održivo – učimo mlade za održivi razvoj zajednice*, dostupno na: <https://www.odraz.hr/projekti/svi-projekti/razmišljajmo-odrzivo-ucimo-mlade-za-odrzivi-razvoj-zajednice/>
- OECD (2018.) *The future of education and skills; Education 2030*, dostupno na: [https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)
- Olsson, D., Gericke, N. M. i Boeve-de Pauw, J. (2022). The effectiveness of education for sustainable development revisited – a longitudinal study on secondary students’ action competence for sustainability. *Environmental Education Research*, 28(4), 1–25.
- Tonković, Ž., Marčelić, S. i Krolo, K. (2023). Tko su mladi volonteri? Uloga vrijednosti i političke participacije u objašnjenju volonterske motivacije. *Sociologija i prostor*, 61 (2 (227)), 375–396. <https://doi.org/10.5673/sip.61.2.6>
- United Nations Volunteers (UNV) programme (2013.) *Youth volunteers – Engaging communities, changing lives UN Volunteers*, dostupno na: <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&type=400&nr=1183&menu=35>
- Wals, A. E. (Ur.). (2009). *Social learning towards a sustainable world: Principles, perspectives, and praxis*. Wageningen Academic Publishers.

EMPOWERING YOUNG PEOPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT THROUGH ORGANISED FREE-TIME ACTIVITIES

Abstract

This paper explores the role of organised leisure activities in empowering youth for sustainable development. The main objective is to analyse how activities such as volunteering, educational programmes, and international initiatives strengthen young people's participation in sustainable development. The focus is on developing the competencies necessary for environmental preservation and contributing to social progress. The methods used in the paper include a review of existing literature and an analysis of relevant studies on youth and sustainable development. Special attention is given to research linking volunteering with the development of social and ecological responsibility among youth. The paper also examines existing educational and volunteer programmes that support youth involvement in activities impacting the community and the environment. The conclusions of the paper emphasise the importance of organised leisure activities in developing competencies for sustainable development. Through volunteering and participation in projects, young people acquire skills and knowledge that contribute to sustainability and social progress. The education system plays a key role in promoting these activities, providing opportunities for the development of essential competencies. In Croatia, measures have been developed to support youth participation in society, including encouraging volunteer initiatives and the development of local programmes. Active youth involvement in decision-making and community development is crucial for creating sustainable communities that contribute to global sustainable development goals. Education is crucial as it enables young people to acquire the necessary practical skills and knowledge for sustainability through their free time.

Keywords: *competencies, organised free time, sustainable development, volunteer activities, youth*